

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ГРАД БИЈЕЉИНА
ГРАДОНАЧЕЛНИК
Градска управа Града Бијељина
Одјељење за пољопривреду
Број: 02/19-330-2- /24
Датум: 07.11.2024. године

ИНФОРМАЦИЈА
О ЖЕТВИ СТРНИХ ЖИТА И ПРИПРЕМА ЗА ЈЕСЕЊУ
СЈЕТВУ У 2024. ГОДИНИ

Бијељина, септембар 2024.године

УВОД

Програмом рада Скупштине града Бијељина за септембарску сједницу предвиђено је разматрање Информације о жетви стрних жита и припремама за јесењу сјетву у 2024. години.

Информација је рађена на основу података добијених од правних лица, на основу података добијених на терену и на основу података који су нам достављени од стране Републичког хидрометеоролошког завода Републике Српске. Први дио Информације приказује реализацију жетве као и алармантне проблеме са којима су се произвођачи суочавали, док је у другом дијелу приказ припрема за јесењу сјетву са освртом на бербу каснијих усјева.

2024. годину дефинишу изузетно тешки метеоролошки услови, са температурним екстремима те је с тога комплетна пољопривредна производња крајње отежана. Климатске промјене, посљедњих година све су израженије, што свакако утиче на приносе како на нашим просторима, тако и у свијету. Суша и високе температуре су узеле данак, те ће принос ове године бити знатно мањи, а берба започета готово два мјесеца раније. Топлотни талас који је погодио читав регион, подигао је температуру ваздуха много изнад температурног оптимума, неопходног за нормалан развој биљака. Од марта када је започета сјетва, до љетних мјесеци, није било много падавина, посебно у јуну и јулу мјесецу, када су падавине најбитније за усјеве. Додатно ниске цијене производа са високим улагањима, засигурно су проузроковале алармантно погоршање стања у пољопривреди.

1. РЕАЛИЗАЦИЈА ЖЕТВЕ

Укупне ораничне површине на подручју Града Бијељина износе 50.749 ha, од чега је у 2024. години у прољеће засијано 31.065 ha. Од укупних жетвених површина, пшеница као водећа култура стрних жита, засијана је на површини од 15.000 ha. Жетва стрних жита започета је у другој декади јуна.

Пољопривредна производња у току вегетације у 2024. години, била је екстремна у погледу приноса и квалитета рода. Приноси наших најзначајнијих усјева су варирали. Када је у питању принос пшенице, овогодишњи род је у нивоу просјека. Приноси су у просјеку били око 4,5 t/ha. Хектолитар се кретао у опсегу од 78-84, док је влага била испод 13%, а садржај протеина био задовољавајућег квалитета у погледу услова из Правилника о квалитету жита, млинских и пекарских производа и тјестенина. Ратари најављују да ће због све скупље производње, али и континуиране неизвјесности приликом откупа, површине под стрним житима у сљедећим сјетвама бити све мање.

Рано прољеће било је приступачно за сјетву са становишта земљишних услова, међутим, крајем марта мјесеца услиједила је појава касног прољетног мраза. Према подацима Републичког хидрометеоролошког завода Републике Српске, 20. марта забиљежен је апсолутни минимум, односно појава мраза, са температуром од -1.8°C . Појава овог мраза условила је измрзавање једног дијела посијаних површина под кукурузом. У априлу је била знатно мања количина падавина од просјечних. Недостатак влаге у земљишту, како је повољно утицао на стрна жита, односно на мању

појаву патогена код ових култура, тако се негативно одразио на оплодњу и развој кукуруза.

Овај вегетациони период карактерише екстремна суша и екстремно високе температуре ваздуха. Додатни проблем представља и чињеница да је и у току зиме била мала количина падавина, оскудна појава снијежног покривача, те се у земљишту нису створиле довољне количине влаге. Након што смо имали најсушнији јун у историји климатских мјерења, током јула смо свједочили једним од најинтезивнијих и најдуготрајнијих топлотних таласа. Неуједначено вријеме сјетве, дуготрајна суша и високе температуре утицале су на стање усјева на пољима Семберије. Суша је видљива у готово свим региоима без изузетка.

У јесен 2023. године, од укупне површине предвиђене за јесењу сјетву која износи 18.080 , пшеница је засијана на 15.000 ha. Остала стрна жита засијана су на површини од 3.080 ha.

Сјетвене површине пшенице у 2023/2024. години у односу на претходну 2022/2023. годину, остале су у приближним оквирима. Констатовано је да готово цјелокупан овогодишњи род пшенице предат млинопрерађивачима или откупљивачима, док је један мањи број произвођача лагеровао пшеницу у властитим складиштима за сопствене потребе у сточарској производњи.

Просјечни приноси пшенице разликују се из године у годину. Уопштено производна сезона није била повољна за озиме културе , које су брже пролазиле кроз поједине фазе развоја, те је вегетација трајала краће. Просјечно, вегетација озимих култура ове године скратила се за отприлике 15-20 дана. И јечам и пшеница класали су раније, а раздобље цвјетања уљане репице трајало је краће у односу на просјечне године. Неведено је посљедица временских прилика током зимских и прољетних мјесеци. Биљкама расположива вода, важан је фактор за боље искориштење хранива и постизање присноса, као и за одвијање свих физиолошких процеса у биљци. Сушно раздобље током прољећа, топло вријеме током зимских и прољетних мјесеци, температурне осцилације у априлу, те нарушени водно-ваздушни режим у земљишту, утицали су на стање усјева. Усјеви су нешто нижег хабитуса и рјеђих склопова (број биљака по јединици површине). Осим тога, недостатак воде у земљишту на крају бокорења, када се завршава формирање класића, негативно се одразило на дужину класа. На већини локалитета биљежи се недостатак влаге и у фази влатања.

Када је у питању принос пшенице, он у највећој мјери зависи од броја зрна у класу. На мањи оставрени овогодишњи род навише утиче рјеђи склоп (мањи број класова по јединици површине) и краћи класови. На висину приноса свакако значајно утиче правилна и благовремена прихрана. Сјетвене норме су повећане са 20 kg/дунуму на 25kg/дунуму, у зависности од припремљености земљишта и падавина, које утичу на принос у коначници. Генерално посматрано, климатске промјене утичу на пољопривредну производњу, те с тога, пољопривредни произвођачи више не могу спроводити агротехничке мјере у складу са календаром.

Табела 1.Преглед жетвених површина по власништву производње са просјечним приносом

Ред. бр.	Усјев - власништво производње	Жетвена површина (ha)	Принос (t/ha)	Укупна производња (t)	Цијена (KM/t)	Вриједност производње (KM)
1	2	3	4	5	6	7
1.	Пшеница – укупно	15.000	4,5	67.500	360	24.300.000,00
	-правна лица	2.500		11.250		
	-физичка лица	12.500		56.250		
2.	Јечам – укупно	2.300	3,5	8.050	300	2.415.000,00
	-правна лица	500		1.750		
	-физичка лица	1.800		6.300		
3.	Тритикале – укупно	180	3,5	630	300	189.000,00
	-правна лица	30		105		
	-физичка лица	150		525		
4.	Уља. репица-укупно	600	3	1.800	856	1.540.800,00
	-правна лица	500		1.500		
	-физичка лица	100		300		
Укупно:		18.080	-	77.980		28.444.800,00
- правна лица		3.530	-	14.605		
- физичка лица		14.550	-	63.375		

Пшеница род 2024. године у Србији прометована је у цјеновном распону од 20,50 до 21,50 din/kg без ПДВ-а у зависности од параметара квалитета и паритета, при чему је примјетан био пад цијене. Пондер цијена пшенице износила је 21,00 din/kg без ПДВ-а (23,10 din/kg са ПДВ-ом). Пољопривредници и аналитичари сагласни су да цијена не испуњава чак ни близу производну цијену која је износила 30 динара по килограму. На Продуктној берзи килограм пшенице из 2023. године у Србији продаје

се за 22,55 динара са ПДВ-ом. Задружни савез Војводине, као и пољопривредници, сматра да нови род пшенице вриједи више. На сајту су објавили да род треба да кошта 29,63 din/kg ако на пољима буде жита у просјеку од 5,5 t/ha. До рачуна су дошли на основу трошкова производње, који су износили по хектару скоро 163.000 динара.

У земљама региона трошкови производње на хектару пшенице су били око 1.000 EUR/ha у периоду 2019-2022. Чак су и мало опали у 2021. години због јефтиног ђубрива и дизела. И онда 2023. – скоро 1.600 EUR/ha трошкова (у 2023. се није догодио само пораст трошкова него и ниски приноси и лош квалитет због климатских услова у прољеће). У 2024. години трошкови производње су у паду у односу на 2023. годину, али и даље изузетно високи.

Фотографија 1. Трошкови производње пшенице (EUR) по хектару по годинама у земљама региона

Калкулација трошкова производње у нашим условима у 2024. години

УСЛУГА	ИЗНОС (KM/ha)
1. Орање	60
2. Припрема	55
3. Сјеменски материјал	340
4. Прихрана x2	435
5. I заштита	95
6. II заштита	145
7. Услуге комбајнирања	250
(Закуп земљишта)	600
УКУПНО	1380
(УКУПНО СА ЗАКУПОМ)	1980

О економској исплативости производње пшенице у садашњим условима пословања најбоље ће показати производна калкулација ове културе за 2023/24 годину.

I - Површина	1 ha
II – Принос	4,5 t/ha
III – Цијена	0.36 KM/kg
IV – Трошкови производње	1.980,00 KM
V – Вриједност производње	1.620,00 KM
ГУБИТАК	360,00 KM

Оно што увијек представља проблем јесте неизвјесност произвођача када је у питању цијена рода за ту годину. И ове године када имамо завршену жетву, немамо дефинисану цијену откупа пшенице, а додатни проблем је што сви организатори откупа-млинопрерађивачи у цијену већ укалкулишу подстицај, те се цијена за пољопривредника додатно снизи. Овогодишња откупна цијена рода износи 0,35-0,36 KM/kg.

Право на подстицајна средства за производњу меркантилне пшенице у 2024. години имали су пољопривредни произвођачи који су извршили јесењу сјетву меркантилне пшенице у 2023. Години. МПШВ је преко Агенције за аграрна плаћања издвојило 500 KM/ha за све пољопривредне произвођаче који су извршили јесењу сјетву меркантилне пшенице и засијали најмање 1 хектар, уз препоручене сјетвене нормативе од минимално 200 kg сјеменске пшенице по хектару уз обавезу да су извршили ажурирање података (пријаву сјетвених површина) у АПИФ-у, пријаву доприноса у Пореској управи и уплатили противградну заштиту. И ове године Градска управа Града Бијељина, преко Аграрног фонда издвојиће 0,10 KM/kg премије за произведену и продату пшеницу, за све пољопривредне произвођаче који су у АПИФ-у извршили пријаву сјетвених површина под пшеницом и који продају меркантилну пшеницу регистрованим млиновима и другим правним лицима регистрованим за откуп житарица.

2. БЕРБА КАСНИЈИХ УСЈЕВА

Један од основних норматива за успјешну јесењу сјетву, јесте благовремена берба каснијих усјева и адекватна припрема земљишта за сјетву. Поред стрних жита, од ратарских култура, на нашем подручју, најзаступљенији је кукуруз. У мањем обиму, од каснијих усјева, присутна је соја, сунцокрет, дуван, повртарске културе и различите воћне врсте.

Због све чешћих појава екстремних климатских услова и лошег распореда падавина, извјесно је да ће морати да се мијења технологија производње у ратарству. Евидентан је тренд да пољопривредници иду на екстензивније начине узгоја, мање улога самим тим и мање губитака.

Кукуруз је култура која се налази на највећим површинама у Семберији и која је уједно претрцјела највећу штету. У прољећном периоду јавио се недостатак влаге у земљишту што је помјерало оптимални рок сјетве. У једном периоду јавио се и касни прољетни мраз, који је приморао одређени број произвођача да пресију поједине парцеле. Искуства са терена нам говоре да се онај кукуруз који је раније посијан, мало боље носио са екстремним температурама. Уједно се показало да је такође важна FAO група зрења, јер су хибриди са краћом вегетацијом успјели да прођу кроз главне фенофазе прије екстремних температура. Произвођачи су били приморани да одређене површине, планиране за жетву у зрну, ипак искористе за производњу силаже. Силажа није била задовољавајућег приноса и квалитета, јер је услед недостатка влаге, била сувља и мање хранљиве вриједности.

Утврђено је да сви физиолошки процеси у биљкама престају са радом када температура ваздуха пређе 27°C , док не дође до поновног стварања повољних услова. Када је у питању поленово зрно и процес оплодње код кукуруза, на температурама између 30°C и 34°C , губи се способност за оплодњу. На температурама преко 34°C , полен постаје стерилан. Када температура ваздуха пређе 40°C , престају сви физиолошки процеси у биљкама, што доводи до појаве десикантног ефекта температуре (пресјек транспорта воде и минералних материја што доводи до угинућа биљака). Биљке које су у оптималним условима отпорне на одређене патогене и вирусе, у условима стреса, долази до испољавања болести.

Истраживања које су спроводиле разне научне институције, такође указују на значајно смањење влаге у земљишту, услед евапорације (испаривања). Прво смањење резрви земљишне влаге су регистровани деведесетих година због комасационих захвата који су довели до уклањања шума, гајева и вјетрозаштитних појасева, при чему је дошло до смањења нивоа подземних вода на подручју цијеле Семберије, а нивои вода су испод трајне вегетације знатно виши у поређењу са отвореним пољем.

Крајњи резултат је појава сушних периода (током цијеле године). Суша је појава која се јавља на мањем или већем подручју са израженим мањком воде кроз неко временско раздобље. Суше се могу сматрати непредвидивим, односно представљају одступање од вишегодишњег просјека. Обзиром на то да је од последњих 20 година, 8 имало изражене сушне периоде (2000,2003,2007,2012,2015,2017,2022,2024), а 6 година је било на граници екстремних вриједности, закључак је да је дошло до промјене климе и да је она више семиаридна у односу на семихумидну каква је била. Задњих неколико година руше се сви рекорди у највећим вриједностима дневних и мјесечних температура, периода са највишом дневном температуром, периода без падавина. Прогнозе предвиђају и даље рушење рекорда по питању екстремних вриједности још одређени период и онда ће се вриједности задржати на високом нивоу.

Комисија за процјену глобалне штете настале на пољопривредним усјевима, обишла је пољопривредне произвођаче на цијелом подручју Семберије. Суштина је била да се обухвати читава територија, у циљу боље анализе свих рељефских, климатских, хидролошких и педолошких различитости, а све у циљу опште и парцијалне процјене. Субјекти који су анализирани су велики субјекти попут ПД „Семберија“, до мањих пољопривредних произвођача чија је производна површина неколико хектара. Исти субјекти имају различите приступе у нивоу технологије, осавремененост механизације, посједовање система за наводњавање, остале алате за унапређење праћења саме производње.

Процијењени губитак у номиналној вриједности износи 11.850.000 КМ. Укупна штета је много већа из разлога што кукуруз кроз сточарство и друге облике производње и прераде, даје додатну вриједност у дугом циклусу, те процјењена штета од смањеног приноса кукуруза може се изразити у много већем износу.

Неопходно је поменути да је на појединим парцелама у сваком селу, род кукуруза био изузетно низак, па чак и испод једне тоне по хектару.

3. ПРИПРЕМЕ ЗА ЈЕСЕЊУ СЈЕТВУ

Због примјене плодореда, очекује се, да ће бити засијана површина од 18.080 ha, која је на прошлогодишњем нивоу. За житарице кажемо да им је узгој обавезан у плодореду, што временски дуже се враћају на исту површину тим боље. Узак плодоред, а на крају узгој у монокултури доводи до сигурног пада приноса. Резултат је то једноличне обраде земљишта, једностраног кориштења ресурса тла, развоја болести, инсеката, корова и других фактора који ограничавају производњу.

Због описаних проблема у овогодишњој производњи, веома је упитно из којих новчаних средства обезбиједити сјетву. Велики број пољопривредних произвођача није у могућности да примјени мјере основне обраде када је у питању припрема земљишта за сјетву стрних жита.

Како се припрема јесења сјетва, земљиште због дуготрајне суше није погодно за обраду. Због лоших приноса и ниске откупне цијене пшенице, већина произвођача није спремна за сјетву.

Већина произвођача у овом периоду извози стајњак на парцеле, што у мањој мјери омогућава јефтинију сјетву, односно омогућава мању примјену минералних ђубрива. Примјена минералних ђубрива је неопходна, али велики проблем представља недостатак финансијских средстава. Свакако да постоји могућност одступања у реализацији плана јесење сјетве, због свих проблема са којима се произвођачи суочавају. Додатни проблем је готово никаква заштита домаћих производа, и неконтролисани увоз пољопривредних производа.

Приликом планирања производње важно је припремити земљиште и створити повољне услове за раст и развој до оптималног рока сјетве или садње јарих култура. Јесење орање значајна је мјера за добијање високих приноса јарих усјева, и осим у оправданим изузецима, не може се надомјестити прољетним орањем. Дубина основне обраде зависи од типа земљишта и климатских услова, а има задатак да створи довољно растресит оранични слој на дубини од 20 до 30 cm.

Како је наведено због екстремно дугог сушног периода овог љета, дошло је до исушивања земљишта и могућност обраде тренутно је отежана. Оптимални рок сјетве је од 10. – 30. октобра.

4. ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ РЕПРОМАТЕРИЈАЛА ЗА ЈЕСЕЊУ СЈЕТВУ

Јесења сјетва, поред климатско-метеоролошких фактора у великој мјери ће зависити од обезбеђености пољопривредних произвођача потребним репроматеријалом за обављање, како агротехничких припремних радова тако и сјетве, даље његе и заштите биљака. Финансијска моћ пољопривредних произвођача одређује и ниво примјене агротехничких мјера, а што се посебно односи на употребу минералних ђубрива у оптималним количинама и адекватну заштиту биља. С обзиром да нас из године у годину прате неповољне временске прилике које утичу на квалитет производа, па самим тим и на профитабилност производње, као и да су цијене репроматеријала у порасту, тешко да се може очекивати значајнија добит.

СЈЕМЕ

Сјеменски материјал је скуп за ову сјетву и креће се између 1,10-1,50 КМ/kg.

Велики избор квалитетног сјеменског материјала, омогућава произвођачима да се определијеле за различите сорте, хибриде и групе зрења. Присутан је различит избор иностраних и домаћих сјемена. Потребно је да произвођачи обратe пажњу приликом одабира сортимента, јер је неопходно да се усјеви и сорте различите групе зрења прилагоде промјенама климе у условима производње.

МИНЕРАЛНО ЂУБРИВО

Употреба минералних ђубрива у оптималним количинама је један од битних предуслова за постизање добрих приноса по јединици површине.

Метода примјене минералних ђубрива за усјеве треба да биде повезана с начином обраде, структуром сјетве, ђубривима за предусјеве, избором различитих сората, али и са заоравањем жетвених остатака. Уношење хранива треба планирати тако да се у јесен заједно с основном обрадом земљишта примјени и цјелокупна количина фосфора и калијума (или барем већи дио, односно 2/3). Препоруљчиво је такође да се у овом периоду унесе и један дио планиране количине азота, чија је улога врло важна у минерализацији земљишта, иако је ово елемент који је изразито покретљив у земљишту, те се велика количина азота унијета током јесени испере у дубље слојеве земљишта. Остатке минералних ђубрива треба унијети у прољеће с тим да се један дио азота поново може оставити за прихрану, ако се ради о таквој технологији производње.

Цијене минералних ђубрива су у паду у односу на претходну годину али су и даље изнад прихватљих граница, што директно утиче на примјену агротехнике од стране пољопривредних произвођача. NPK ђубриво је 1,10 КМ/kg, KAN 0,80 КМ/kg, UREA 0,98 КМ/kg и AN 0,93 КМ/kg.

Квалитетна и успјешна производња озимих усјева захтјева извођење већег броја агротехничких мјера које треба испоштовати у одређеном временском року. Једна од главних мјера којом се непосредно утиче на принос стрних жита јесте правилно уношење минералних ђубрива, на основу анализе земљишта и планираног приноса. У антропогеном земљишту влада специфична динамика као резултат искоришћавања

земљишта, те је адекватна примјена минералних ђубрива крајње неопходна, а због финансијског аспекта, произвођачи све мање примјењују основно ђубрење као неизоставну агротехничку мјеру. Цијене ђубрива су нешто мање у односу на претходну годину, али су то и даље високе цијене за пољопривредне произвођаче.

ДИЗЕЛ ГОРИВО И МЕХАНИЗАЦИЈА

Према слободној процјени може се рећи да на територији Града Бијељина има довољан број пољопривредне механизације, а што се прије свега односи на тракторе, бераче за кукуруз, комбајне као и одговарајући број разних прикључних машина. У посљедњем периоду дошло је до занављања механизације на пољопривредним газдинствима.

Подстицајна средства за регресирање дизел-горива и еводизел-горива за извођење прољећних и јесењих радова у пољопривреди утврђују се у износу од 0,80 КМ/л и одобравају се за обрадиве пољопривредне површине за које је уписан начин коришћења пољопривредног земљишта у РПГ у 2024. години у количини од 100 л/ха за све обрадиве површине. Од укупно одобрених 2.837 РПГ, захтјев за остваривање права на регрес за дизел гориво у ресорном Одјељењу за пољопривреду до сада је преузело 2.733 РПГ.

Оно што је неопходно нагласити, а што је у корелацији са биљном производњом, јесте велики проблем са којим се сусрела ратарска производња и екстремна суша која већ прелази у статистичку појаву. На територији Семберије формирана је комисија која је извршила процјену штете настале усљед дуготрајне суше и других временских неприлика. Уопштени закључак комисије јесте, да не постоје елементи за проглашење елементарне непогоде, обзиром да је појава екстремно високих температура и неравномјеран распоред падавина, већ статистичка појава, која нас прати већ неколико десетина година уназад и да је потребно радити на унапређењу и прилагођавању производње овим условима, који ће у наредном периоду постати ограничавајући фактор производње.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ И ПРИЈЕДЛОГ МЈЕРА

Већ дуго времена пољопривредници производе храну у веома тешким условима, и то не само због екстремних климатских појава, већ и због недовољне заштите домаћих производа, као и све већих питања о самој рентабилности производње.

Одјељење за пољопривреду предлаже сљедеће приједлоге мјера:

1. Од стране Скупштине града упутити иницијативу Влади Републике Српске- Министарству финансија, за измјене и допуне Закона о порезу на доходак и то:

- У члану 8. став (4) тачка 13) иза ријечи „Српске“ додати ријечи „ и јединица локалне самоуправе“,
- У члану 21. став (1) тачка 3) број „50.000“ замијенити бројем „100.000“

- У члану 27а. став (1) тачка 2) број „50.000“ замијенити бројем „100.000“
- У члану 27б. став (2) тачка 1) број „12.000“ замијенити бројем „25.000“
- У члану 27б. став (2) тачка 2) број „12.000“ замијенити бројем „25.000“ и број „25.000“ замијенити бројем „50.000“ и број „200“ замијенити бројем „250“
- У члану 27б. став (2) тачка 3) број „25.000“ замијенити бројем „50.000“ и број „50.000“ замијенити бројем „100.000“ и број „400“ замијенити бројем „500“.

2. Од стране Скупштине града упутити иницијативу Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде о финансирању наставка изградње система за наводњавање на подручју Семберије, уз суфинансирање Града Бијељина.

Обрадила:

Ружица Мићић, мастер инж.пољ.

ОБРАЂИВАЧ
ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ
П. О. Градоначелника

Сретен Вучковић, дипл.инж.пољ.

ГРАДОНАЧЕЛНИК

Љубиша Петровић